

Kabai Eszter

**Adatbázis mint a *sui generis* védelem tárgya
A jogértelmezés lehetőségei**

(megjelent: Liber Amicorum – Studia Gy. Boytha dedicata, Ünnepi dolgozatok Boytha György tiszteletére, ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék, Nemzetközi Magánjogi és Európai Gazdasági Jogi Tanszék, Budapest, 2004)

(lezárás: 2004. szeptember; kiegészítve: 2004. december)

1. Bevezetés

1.1. Az adatbázisok *sui generis* védelmének szabályozása

Az Európai Közösség 1996-ban megszületett Adatbázis Irányelvének¹ szabályait a magyar jogalkotó viszonylag hamar átültette: az Irányelvvel összhangban álló szabályozás teljes egészében a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényben (a továbbiakban: Szjt.) kapott helyet², 2002. január 1-i hatályba lépéssel. A szabályokat a csatlakozás napjával kellett kiegészíteni arra tekintettel, hogy a *sui generis* adatbázis védelemben a külföldiek közül a közösségbeli honosságú adatbázis-előállítók most már a belföldiekkel azonos módon részesülhetnek.

A *sui generis* adatbázis védelemnek ugyanis nincs a szerzői jogi egyezményekhez hasonló nemzetközi alapja, azt „csupán” a fenti irányelv vezette be, úgy, hogy ehhez hasonló jogintézmény a tagállamokban korábban csak elvétve létezett. Remélhető, hogy e miatt az újdonság miatt, az átültetés nagyjából egységesen valósult meg az egyes tagállamokban,³ és ilyen módon itt egy Uniós szinten történő jogértelmezés azonos eredménnyel alkalmazható az egyes tagállamokban, így Magyarországon is.

A *sui generis* védelem egyik nagy kérdése, hogy mennyiben képzelhető el ez a jogintézmény elszigetelten, csak néhány államban létezőként. Sok egyéb között, erre sincs jelenleg válasz. A szerzői jog által nem védett, nem egyéni, eredeti jellegű adatbázisok nemzetközi szintű védelméről folyamatos tárgyalások folynak a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) keretében, azonban ezek eddig eredményre nem vezettek.⁴ Hasonlóképpen az Egyesült Államokban is csak tervezetek léteznek egy hasonló jogintézmény bevezetésére, ez azonban egyre késik, amelynek egyik oka, hogy az európai példa után egyre nehezebb mindenki számára megfelelő szabályokat megfogalmazni.⁵ A WIPO által 2002-ben készített

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 96/9/EK irányelve az adatbázisok jogi védelméről.

² Szjt. 60/A – 62.§ és 84/A- 84/E. §§

³ Az átültetés például Svédországban volt problematikus, mivel ott a már az 1960-as évektől létező „katalógus jog” szabályaiból kiindulva próbálták átültetni az irányelvi szabályokat. Máshol – pl. Németországban – a *sui generis* jog alóli kivételek szerzői jogi kivételekhez való viszonyítása, és az ezekhez igazítás igénye okozhat eltéréseket. Bővebben: *Jens Gaster: The EC sui generis right revisited after two years: a review of the practice of database protection in the 15 EU Member States*, in: *Communications Law*, Vol. 5, No. 3. 2000. 87-98. p.

⁴ A szerzői és kapcsolódó jogokkal foglalkozó állandó bizottság 2004-es üléséről a cikk megírásakor még nem rendelkeztem végsőnek mondható információkkal. A WIPO honlapján a legutolsó közzétett bizottsági ülés 2003. november 3-5. (<http://www.wipo.int/copyright/en/meetings/index.htm#sccr>)

⁵ *Mark Davison* előadása, *International Copyright Law*, Summer Course, Institute for Information Law, Amsterdam, 2004. július 5-10.

összefoglalás szerint az EU tagállamokon és a 2004-ben csatlakozó országokon kívül az Európai Gazdasági Térség államai fogadtak el az irányelven alapuló szabályozást, és hasonló jogintézmény ezen kívül egyedül Mexikóban létezik.⁶

A magyar joggyakorlatban a szerzői jog által – gyűjteményes műként, a szerkesztés, összeválogatás egyéni, eredeti jellegére tekintettel – védett adatbázisok esetében a régi szerzői jogi törvényünk⁷ alapján is jól körvonalazható joggyakorlat alakult ki.⁸ Az Adatbázis Irányelv által jogunkba bekerült *sui generis* adatbázis védelem esetében azonban erre még nem volt idő; a szabályok hatályban létének két éve alatt nem alakult ki a nyugat-európai joggyakorlattal párhuzamosan magyar gyakorlat. A jogosultak igénye pedig, nyilvánosságra került bírósági eljárások, esetleg döntések hiányában is vitathatatlan ennek az eszköznek az alkalmazására. Ezzel szemben, a cikk írójának tapasztalatai szerint, a jogkereső felhasználói közönség kétséges, hogy tisztában lehet-e egyáltalán avval, hogy az egyébként ismert (?) és megértett (?) klasszikus szerzői jogi szabályok mellett/mögött meghúzódik egy ideje a *sui generis* adatbázis jog is, esetleg úgy, hogy lépten-nyomon bele lehet ütközni. Különösen igaz ez, mert az Irányelv szabályai, és ugyanúgy az azok nyomán átültetett magyar szabályok is egyformán kevésbé meghatározottak, és tág teret adnak a jogértelmezésnek. Abban még biztosak lehetünk, hogy bármely gyűjtemény – például archívum, linkgyűjtemény, vagy akár egy folyóiratszám – jogi értelemben adatbázisnak minősül, annak megítélése azonban, irányadó bírói gyakorlat hiányában, legtöbb esetben szinte lehetetlen, hogy az adott gyűjtemény a *sui generis* védelmet megalapozó „jelentős” ráfordítással készült-e vagy sem. Ráadásul a magyar – s kontinentális – szerzői jogban a védelmet megalapozó ilyen kritérium vizsgálatának nem is lehet hagyománya.⁹ Ebben az esetben viszont hova fordulhatnak a felhasználók, vagy mit tehetnek például az úgynevezett InfoSoc. Irányelv¹⁰ átültetésével biztosított digitális felhasználásokra vonatkozó szabad felhasználási lehetőségek megvalósításán gondolkodó „LAMS”¹¹ intézmények, amikor folyamatosan – esetleg védett - adatbázisokkal találkoznak? A törvény általános megfogalmazása, a magyar gyakorlat hiánya, a más európai államok bírósági döntéseinek éppen alakuló volta alapján képes lehet-e valaki arra, hogy bonyolultabb egyedi esetekben megfelelően mérlegelje ennek a védelemnek a terjedelmét?

1.2. Fejlemények az Adatbázis Irányelvvel kapcsolatban

2004 nyarán közösségi szinten két olyan fejlemény történt, amelyek alapján várható, hogy a közeljövőben a *sui generis* adatbázis védelem jobban körvonalazhatóvá válik, illetve jobban illeszkedik majd a szerzői jogi szabályokhoz. Ezek közül az egyik az Európai Bizottság 2004. július 19-én nyilvánosságra hozott munkaanyaga, amelyben a Bizottság áttekinti a Közösség

---

⁶ Summary on existing legislation concerning intellectual property in non-original databases, WIPO, 2002. szeptember 13., dokumentum-szám: SCCR/8/3. forrás:

http://www.wipo.int/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr_8_3.pdf

⁷ 1969. évi III. törvény

⁸ Lásd: *Faludi Gábor*: Az adattár szerzői jogi védelme, in: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 106. évf. 4. szám, 2001. augusztus

⁹ Az angol bíróság ellenben a William Hill esetben támaszkodhatott a common law szerzői jogban kialakított mércéire, azonban ez sem egyezik meg a *sui generis* védelem ehhez képest is új, és eredeti megközelítésével. Lásd: *Harjinder S. Obhi*: „Database right: A win for a first-time runner” in: Copyright World, April, 2001, 17. p.

¹⁰ A Tanács és az Európai Parlament 2001. május 22-i 2001/29/EK irányelve az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról.

¹¹ Libraries, Archives, Museums, Schools

eddig szerzői és kapcsolódó jogi jogalkotását.¹² A munkaanyag fő célja, hogy az eddig megszületett irányelvek egymáshoz viszonyított következetlenségeit feltárja; ennek érdekében a „horizontális” kérdések között foglalkozik az egyes irányelvekben megjelenő fogalmak összhangjával és a korlátozások és kivételek kérdéskörével, a „vertikális” kérdések között pedig sorra veszi az egyes irányelvekkel kapcsolatosan felmerült egyes problémákat.¹³ (A munkaanyag egyébként az Adatbázis Irányelv tagállamok általi átültetésének Bizottság általi átfogó vizsgálatát és elemzését 2005. nyarára ígéri.) A munkaanyagból kiindulva felvázolható a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó és a *sui generis* adatbázis védelem körében biztosított kivételek – a magyar jogban szabad felhasználási esetek – viszonya, és körvonalazható ezek ellentmondása. A jelen írás azonban a *sui generis* adatbázis védelem sokkal alapvetőbb problémájával kíván foglalkozni, azzal a kérdéssel, hogy mely adatbázisok lehetnek egyáltalán ennek a védelemnek tárgyai. A kiindulási alap az Unió szintű másik 2004-es fejlemény, amelynek folytán az Irányelv egyes rendelkezéseinek, fogalmainak értelmezése szintén az egységesülés felé halad négy, jelenleg az Európai Bíróság előtt lévő, az Irányelv értelmezésére irányuló előzetes döntéshozatal iránti eljárás miatt. Az Európai Bíróság Főtanácsnoka 2004. június 8-án hozta nyilvánosságra véleményét a Fixtures Marketing Ltd. v. Organismos prognostikon agonon podosfairou (OPAP)¹⁴ ügyben a görög bíróság, a Fixtures Marketing Ltd. v. Svenska Spel AB¹⁵ ügyben a svéd bíróság, a Fixtures Marketing Ltd. v. oy Veikkaus Ab.¹⁶ ügyben a finn bíróság és a The British Horseracing Board Ltd. and Others v. William Hill Organization Ltd.¹⁷ ügyben az angol bíróság által feltett kérdésekben.

A vélemények precizításra törekedve, az adatbázis jogosult érdekeit szinte legteljesebben szem előtt tartva értelmezik a nemzeti bíróságok által feltett kérdések alapján az Adatbázis Irányelvben foglalt *sui generis* adatbázis védelem szabályinak legneuralgikusabb pontjait. A vélemények alapjául szolgáló jogesetek már korábban is jelentős figyelmet kaptak mind a nemzetközi, mind a magyar szakirodalomban¹⁸.

A jogesetek részletes ismertetését mellőzve annak a kérdésnek a vizsgálatánál, hogy mi minősülhet a védelemre alkalmas adatbázisnak, a véleményekből az alábbiak érdemelnek különös figyelmet:

A tényállásokból kiemelendő közös elem, hogy az adatbázisok sportesemények adatait tartalmazzák (futballmérkőzés-listák - három esetben azonos adatbázis) - , lóversenyekkel kapcsolatos adatok), és az is, hogy az adatok természetüknél fogva más forrásból ésszerűen nem lehettek volna elérhetőek.

---

¹² Commission Staff Working Paper on the review of the EC legal framework in the field of copyright and related rights, Brussels, 19.7.2004, dokumentum-szám: SEC(2004)1995. A munkaanyaghoz 2004. október 31-ig tehetőek megjegyzések.

¹³ A munkaanyag az irányelveket egymáshoz való viszonyukban vizsgálja, tehát nem célja az egyes irányelvekben fellelhető belső értelmezési, vagy bármilyen más probléma feltárása.

¹⁴ Case C-444/02 Fixtures Marketing Ltd. v. Organismos prognostikon agonon podosfairou (OPAP)

¹⁵ Case C-338/02 Fixtures Marketing Ltd. v. Svenska Spel AB

¹⁶ Case C-46/02 Fixtures Marketing Ltd. v. oy Veikkaus Ab.

¹⁷ Case C-203/02 The British Horseracing Board Ltd. and Others v. William Hill Organization Ltd.

¹⁸ The British Horseracing Board Ltd. and Others v. William Hill Organization Ltd. és a Fixtures Marketing Ltd. v. Svenska Spel AB jogesetek magyar nyelvű ismertetését lásd: *Munkácsi Péter*: 1996 után - aktualitások az adatbázisok nemzetközi szintű védelméről: I. rész: Az európai tagállamok joggyakorlata, In: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 107. évf. 4. szám, 2002. augusztus

A Fixtures Marketing Ltd. ügyekben az angol és skót futball szövetségek által kisorsolt mérkőzés-beosztások felhasználását az Egyesült Királyság területén egy cég kezelte. Ez bízta meg a listák Egyesült Királyságon kívüli felhasználásának engedélyezésével a Fixtures Marketing Ltd.-t.¹⁹ Az adatok felhasználását tehát itt azok forrásától (a szövetségek) egy szereplő – az általuk megbízott cég, illetve a tőle származóan a Fixtures Marketing Ltd. – kizárólagosan volt jogosult adott területen ellenőrizni. A finn bíróság előtt folyó ügyben az alperes Oy Veikkaus Ab fogadási célokra, „totószelvényeken”, hetente általában a meccsek negyedét használta fel, az adatokat különböző forrásokból, az internetről, újságokból vagy közvetlenül a kluboktól szerezte be. A svéd bíróság előtti ügyben a Svenska Spel AB hasonló célra az angol szövetségek meccseinek mintegy 38 százalékát használta fel. A görög ügyben az alperes OPAP a mérkőzéslisták „jelentős” részét saját weblapjain tette közzé.

A William Hill esetenél a British Horseracing Board adatbázisa nem csupán lóversenyek adatait tartalmazza, hanem a fogadás szempontjából elengedhetetlen egyéb előzetes információkat is, amelyeket a lovak tulajdonosai és más érdekeltek szolgáltatnak. Az adatok gyűjtése több évre nyúlt vissza, és a felperesek adatbázisából tájékozódnak a lóversenyezésben érdekelt összes résztvevők, csakúgy, mint a különböző médiumok. Az adatok különböző közvetítőkön keresztül, előfizetések útján jutottak el az érdekeltekhez. Így internetes tevékenységén kívül az alperes William Hill Organization Ltd. is ilyen módon jutott az adatokhoz.²⁰ Az eljárás amiatt indult, hogy az alperes internetes szolgáltatásában az adatbázis tartalmának jelentős részét, vagy jelentéktelen részét, de ismételt és rendszeresen felhasználta, anélkül, hogy ilyen felhasználásra, az egyéb felhasználásra vonatkozó engedély mellett, az adatbázis előállítójától további engedélyt szerzett volna.

2. Ösvények a *sui generis* védelem értelmezésében

2.1. A védelem természete

A nemzeti (felsőbb)bíróságok által feltett kérdések vizsgálatánál, elsőként szembeötlő, és nagyon tanulságos, hogy a kérdések között két alkalommal is felüti fejét egy elem, amely arra utal, hogy a bíróságok szükségesnek érzik annak tisztázását, hogy mit is jelent a *sui generis* adatbázis védelem az arra alkalmas adatbázisok szerzői jogi védelméhez képest. Ennek, a védelem természetét illetően alapvető elhatárolási kérdésnek a tisztázása elengedhetetlen ahhoz, hogy a védelem feltételeit értően lehessen megvizsgálni.

A bíróságok által feltett kérdések:

„27. Az irányelv 7. cikkében található

- „az adatbázis tartalmának jelentős része”, illetve;
- „az adatbázis tartalmának jelentéktelen része” kifejezések magukban foglalják-e a műveket, adatokat, egyéb tartalmi elemeket, amelyek az adatbázisból származnak, *de nem rendelkeznek az adatbázisban találhatóval megegyező rendszer vagy módszer szerinti elrendezéssel és egyedi hozzáférhetőséggel?*” (Court of Appeal England & Wales, Egyesült Királyság)²¹ és

¹⁹ Lásd például Case C-444/02, Case C-338/02, Case C-46/02; 8. -9. pontok

²⁰ Lásd például Case C-203/02; 8-22. pontok

²¹ Case C-203/02 (William Hill); 27. pont

„11. 3. Pontosán mi sérti meg az adatbázis jogot, és a védelem fennáll-e akkor is, ha az adatbázis tartalmát átrendezik?” (Monomeles Protodikio Athinon, Görögország)²²

Habár a William Hill ügyben korábban döntést hozó bíró már „hangsúlyozta, hogy az adatbázis jog egy újfajta szellemi tulajdonjog, amelyet nem szabad a „szerzői jog szemével” nézni.”²³, az Európai Bíróság döntéseiben úgy látszik még egyszer szükséges lesz a *sui generis* védelem valódi természetének kiemelése. A *sui generis* adatbázis védelem megértésének kulcsa annak megértése, hogy a védelem az adatbázisba foglalt – vagy a főtanácsnoki vélemények tükrében pontosabban megfogalmazva: közvetlenül vagy közvetetten az adatbázisból származó - adatok kisebb-nagyobb, különböző feltételek mentén meghatározott csoportjainak, vagy az ilyen adatok egészének felhasználására vonatkozik, azaz e tárgy fölött rendelkezik kizárólagos joggal a védelem jogosultja. Ez a logika alapvetően különbözik a szerzői jogi védelem logikájától, és bármely szomszédos jogi védelem logikájától is. A legegyszerűbben megfogalmazva a szerzői jognál, a *sui generis* adatbázis védelemmel ellentétben, közvetlen kapcsolat szükséges a védett alkotás vagy teljesítmény és a védelem jogosultja között. Ez a közvetlen kapcsolat fellelhető kell, hogy legyen a teljes védett tárgy, és annak még védelemre érdemes részlete között is: - a leginkább adódó példával élve: a szerző alkotó személyiségét tükröző egyéni, eredeti jelleggel kell, hogy bírjon a mű és annak védelemre érdemes részlete is.

Ezzel szemben a *sui generis* adatbázis védelem esetében az adatbázis előállítója bizonyos feltételeknek megfelelő adatbázist (az *adatbázis fogalma*), meghatározott módon (a *védelem különös feltételei: az adatbázis tartalmát megszerzi, ellenőrzi vagy megjeleníti, és ez jelentős ráfordítással jár*) állít elő, és ezért az *adatbázis olyan tartalmán szerez jogosultságot, amely már nem szükségszerűen felel meg az adatbázis általános fogalmának, sem a védelem különös feltételeinek*. Kizárólagos jogot szerez az adatbázis egészén, annak olyan részén, amely megfelel a védelem feltételeinek, ennél azonban a kizárólagos jogai nem állnak meg, hanem kiterjednek az adatbázisból származó, a védelem feltételeinek önmagában meg nem felelő – tehát nem rendezett, önmagában jelentős ráfordítást fel nem mutató - adathalmazokra is.

Ez a fajta szabályozás tehát a *sui generis* adatbázis védelem lényege, és egyébként vitathatatlanul szükséges ahhoz, hogy az ilyen módon elképzelt szabályozás valódi célját, azaz a befektetések megtérülését biztosítsa.²⁴

A másik oldalról viszont, a szabályok túl tág, mondhatnánk azonban azt is, hogy csupán szöveghű, értelmezése ténylegesen ahhoz vezethet, hogy az adatbázis előállítója adatok, egyébként nem védett tárgyak felett is monopolisztikus jellegű jogokkal fog rendelkezni. Ez az érvelés jelenik meg a fejlődő országoknak a WIPO által tervezett, *sui generis* adatbázis védelmet is célzó egyezmény elleni megszólalásaiban, és több helyen a jogirodalomban is. Egyik legfőbb ellenvetésük, hogy az európai típusú *sui generis* adatbázis védelem a már a közkincsbe tartozó alkotások, a folklór, az egyébként tipikusan semmilyen jogi védelmet nem élvező adatok, tehát általában az információk felett valóban monopóliumot képes létrehozni az adatbázis előállítók javára, és ez több kárt okoz – különösen a fejlődő országoknak -, mint amennyire a befektetések védelme a jogintézmény bevezetését indokolná.²⁵ A szabályokat

²² Case C-444/02 (OPAP); 11. pont 3. kérdés

²³ in *Harjinder S. Obhi*, 15.p.

²⁴ 2001. évi LXXVII. törvény indokolása, általános indokolás, 1. pont

²⁵Például: *Andrés López*: The impact of protection of non-original databases on the countries of Latin America and the Caribbean, WIPO Standing Committee on Copyright and Related Rights, Eight Session Geneva, November 4 to 8, 2002. http://www.wipo.int/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr_8_6.pdf

nagyon erősen az adatbázis előállítók javára értelmező főtanácsnoki vélemények mentén – lehetséges, hogy egyelőre hipotetikusán, de ilyen veszély valóban elképzelhető. (Elsősorban azért, mert az még elfogadható, hogy az adott négy tényállás mellett a véleményekben megfogalmazott álláspont jogos érdekeket szolgál, azonban az általánosítás miatt eltérő tényállások mellett ez a véleményekben megfogalmazott jogértelmezés egészen szélsőséges döntésekhez is vezethet.) Ezt szem előtt tartva a főtanácsnoki véleményekben található gondolatok mentén felvázolhatóak a *sui generis* adatbázis védelem irányelvben megfogalmazott általános és különös feltételei, ahogyan azok a jogosultak számára szinte legkedvezőbb módon értelmezhetőek.

2.2. Az adatbázis fogalma

Akár a szerzői jog által, akár a *sui generis* jog által védett adatbázis esetében a védelem minimális követelménye az irányelv adatbázis fogalmának való megfelelés. Ez pedig igen tág, és *igen alacsony szinten jelöli ki az adatbázis fogalmi határait*. Adatbázis e szerint minden gyűjtemény, amelyben önálló művek, adatok, vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint vannak elrendezve, és a gyűjtemény elemeihez elektronikus eszközzel vagy bármely más módon egyedileg hozzá lehet férni.²⁶

Azon túl, hogy az Irányelv szabályai sem (ennek megfelelően az implementált magyar szabályok sem) adnak a szűkítő értelmezés irányában semmilyen útmutatást, a vélemények az alábbiakat erősítik meg:

- az adatbázis fogalmát tágan kell érteni;
- az adatbázis elemei művek, adatok (olyan elemi kijelentés, amely lehetséges informatív tartalommal rendelkezik) és egyéb tartalmi elemek, amelyek bármilyen „felismerhető entitásnak” – azaz önálló tulajdonsággal bíró (ez lehet *bármilyen* információ) egységnek - minősülnek;
- az adatbázis tartalmi elemeinek legfontosabb kritériuma, hogy „önállóknak”, azaz önmagukban és az adatbázis egészében is önálló jelentéssel bíróknak²⁷, kell lenniük;
- az Irányelv nem kívánja meg, hogy az adatbázis nagy számú tartalmi elemből álljon;
- az elemek elrendezésére vonatkozó kritérium azt szolgálja, hogy a védelem körébe csak a tervszerűen elrendezett adatbázisok essenek, tehát kizárják az esetleges adathalmazokat;
- a hozzáférésre vonatkozó kritérium alsó határa pedig a pusztán adattárolás kizárása.²⁸

Mindez alátámasztja azt, hogy az adatbázis fogalma alkalmazható a kritériumoknak akár a legkisebb mértékben megfelelő, néhány önálló tartalmi elemekből álló, bármilyen szándékolt rendszer mentén, vagy bármilyen módszerrel elrendezett gyűjteményre, ha az abban foglalt tartalom valamilyen módon hozzáférhető. A hozzáférés kérdésénél érdekes lehet, erre azonban a vélemények az adott tényállások mellett nem térnek ki, hogy hozzáférésnek számíthat-e az, ha az adatok egyedileg csak valamilyen számítástechnikai eszköz számára elérhetőek, és ember számára közvetlenül nem is válnak megismerhetővé. A szabályok között ennek kizárását sem találjuk meg, viszont ilyen módon a *véleményeknek az a megállapítása*,

²⁶ Adatbázis Irányelv (1. lábjegyzet) 1. cikk, Szjt. 60/A.§ (1)

²⁷ Az Adatbázis Irányelv 17. perambulumban bekezdése, és ennek nyomán a vélemények példaként hozzák föl, hogy „az audiovizuális művek, filmalkotások, irodalmi, illetve zenei művek rögzítése önmagában nem tartozik ezen irányelv hatálya alá.” Az irodalmi műben egy szó, habár önmagában önálló jelentéssel bír, nem bír önálló jelentéssel az adatbázis összefüggésében.

²⁸ Lásd. például Case C-444/02; 27- 45. pontok

hogy a hozzáférés kifejezés értelmezésében az alsó korlátot a puszta adattárolás jelenti, megkérdőjelezhető.

2.3. A *sui generis* védelem különös feltételei: jelentős ráfordítás

Az Irányelv 7. cikkének első bekezdése alapján az adatbázis előállítója akkor rendelkezik a *sui generis* adatbázis jogokkal, ha az adatbázis előállítása [amely jelenti az adatbázis tartalmának megszerzését („obtaining”), megjelenítését („presentation”) és ellenőrzését („verification”)] jelentős ráfordítással történt. Annak eldöntésében tehát, hogy egy adatbázis érdemes-e a *sui generis* védelemre, kizárólag ezeknek, a nyelvtani értelmezéssel meglehetősen nehezen megfogható kritériumoknak a vizsgálata segít.

A főtanácsnoki vélemények a „jelentős ráfordítás” jelentését vizsgálják elsőként. Ebben a kérdésben az Irányelv 7. cikkének azon fordulatai, hogy a ráfordítás lehet mennyiségileg (ez tűnik a kevésbé ellentmondásos esetnek), vagy *minőségileg* jelentős, és a 7. és 40. preambulum bekezdések, mi szerint ráfordításnak kell tekinteni nem csupán az anyagi befektetéseket, hanem az emberi és technikai ráfordítást, a befektetett időt is, csak a „ráfordítás” értékelésében segítenek. Az Irányelv azonban önmagában nem ad támpontokat a „jelentős” jelző értelmezéséhez.

A vélemények a ráfordítás „jelentőségének” megítélésében az alábbi szempontokat jelölik meg, amelyek alapján elsősorban *relatív értelemben* kell vizsgálni a ráfordítást:

- a ráfordított költségek és azok megtérülésének aránya;
- az adatbázis léptéke, természete, tartalma és az, hogy mely (például gazdasági) ágazatba tartozik.

A relatív megközelítés alapján azonban kérdéses, hogy *adott ágazatban* a fenti két szempont szerint akár *mennyiségileg* is lehet-e az a ráfordítás jelentős, amely az adott ágazatom kívül abszolút mértékkel mérve egyébként nem minősülne jelentősnek. (Szélsőséges példa lehetne-e erre egy egyébként általában alacsonynak tekintett anyagi befektetés?)

Rögtön ez után azonban azt mondja ki²⁹ a Főtanácsnok, hogy mégsem lehet teljesen relatív értelemben kezelni a ráfordítás jelentőségét, hiszen maga az Irányelv (19. preambulum - bekezdés – „egyfajta de minimis szabály”) jelöli meg azt az „abszolút alsó küszöbértéket”, amely szerint a ráfordításnak (a mellett, hogy jelentős), *kellően jelentősnek* kell minősülnie.

Hogy is hangzik a 19. preambulum-bekezdés egésze?

„(19) mivel általában a zenei előadások felvételének egy CD-lemezen történő összeállítása nem tartozik ezen irányelv hatálya alá, mert egyrészt összeállításként nem felel meg a szerzői jogi védelem feltételeinek, másrészt nem minősül kellően jelentős ráfordításnak ahhoz, hogy *sui generis* jog alapján védelmet élvezzen.”³⁰

A főtanácsnoki vélemény ez után három indokkal, közülük az egyik a befektetések védelmének célzata, támogatja meg azt, hogy a jelentős ráfordítás küszöbértékét (abszolút mértékben) miért kell ilyen alacsonyan megállapítani.

²⁹ Lásd például. Case C-444/02; 54-55. pontok

³⁰ A fordítás az Adatbázis Irányelv Igazságügyi Minisztérium által honlapján közzétett magyar nyelvű fordításából származik.

Mennyi iránymutatást nyújthat ez az értelmezés a ráfordítás jelentős mértékének körüljárásában? Erre sajnos az kell, hogy legyen a válasz, hogy valójában nem visz sokkal közelebb az értelmezéshez. A jelentős mértéknek alsó küszöbértékét egy darab zenei CD-lemez (audió hanghordozó zenei anyagának (10-15 hangfelvétel) összeválogatása és elrendezése) összeállításában megnyilvánuló ráfordítás adja, amely az összeválogatás elemeinek megszerzését, ellenőrzését vagy megjelenítését nézve általában mind mennyiségileg (például anyagiakban mérve), mind minőségileg (például az összeállításra fordított munka, idő) is csekély jelentőségű.³¹ Ezt a minimális szintet, a jogosulti érdekeket szem előtt tartva, nem lehet máshol sem ennél magasabban megállapítani. Ez a fajta ráfordítás a saját ágazatában is ténylegesen minimálisnak számít, hiszen egy zenei CD lemez kiadásánál az esetek nagy részében a jelentős befektetés nem a zeneszámok adatbáziskénti (rendszer és módszer szerinti) elrendezésében nyilvánul meg, így hiába is hívnánk ehhez segítségül a jelenetős ráfordítás eseti megítélésnél irányadó fent leírt két kritérium vizsgálatát. Ezek a kritériumok, mindemellett is csak az egyes ágazatokra vonatkozó részletes (közgazdasági) elemzéseken keresztül lennének megközelíthetőek, és így ebben is csak egy hosszú távú, konzisztens bírói gyakorlat teremthetne jogbiztonságot.

A zenei CD példája azonban átvezet minket a főtanácsnoki vélemények által szintén tárgyalt ún. „spin-off” teória kérdéséhez. Néhány esetben az alperesek ezt, a holland jogalkotásból kigyűrűző, és ennek nyomán elsősorban a holland jogirodalomban reflektált elméletet kívánták védekezésül felhasználni. Az elmélet lényege, hogy a más tevékenységek mintegy melléktermékeként létrejött adatbázisokat, tehát ahol a jelentős ráfordítás nem az adatbázis létrehozatalára, hanem más célra irányult, nem tartja a *sui generis* védelemre méltónak.³² A CD lemezes példa tüzetesebb vizsgálata azonban a főtanácsnoki véleményeket is kissé bizonytalanná teszik, pedig azok minden kétség és bizonytalanság nélkül mondják ki, hogy a „spin-off” teória nem alkalmazható a *sui generis* adatbázis jogban: „Ezekben az eljárásokban a jogi probléma („spin-off teória alkalmazhatósága) megoldása azon fordul meg, hogy vajon az adatbázis védelme függ-e, azokban az esetekben, amikor ezek nem egyeznek meg, az adatbázis előállítójának szándékától vagy az adatbázis céljától. Ebben az összefüggésben könnyen rá lehet arra mutatni, hogy az Irányelv sem 1. sem 7. cikkében nem utal az adatbázis céljára.”³³ Ezt követően a Főtanácsnok további érvként hozza fel, gyakorlati megközelítéssel, hogy a legtöbb esetben nem is lehet eldönteni, hogy milyen célra irányul a befektetés, és a célhoz képest az adatbázis valóban melléktermékként (nem szándékoltan) jött csak létre. (A zenei CD preambulumbeli példája azonban mintha a „spin-off” értelmezést támogatná: a ráfordítás vitathatatlan, a rendszer/módszer szerinti elrendezés is megtalálható, éppen csak a ráfordítás nem az adatbázis létrehozására irányult.)

Mindennek ellenére elmondható, hogy a „spin-off” teóriának az irányelvi alapjait nehéz feltárni, az e szerinti értelmezést még a holland bíróságok sem fogadták el töretlenül, Magyarországon pedig önállóan ilyen olvasat kialakulását szintén alig lehet elképzelni. Az Unióban, hacsak a Bíróság a főtanácsnoki vélemények ellenére magáévá nem teszi a „spin-off” elmélet értelmezését, a tárgyalt ügyekben hozott döntésekkel ez a megközelítés

³¹ Kérdés azonban, hogy ez az érvelés mennyire támasztja alá a spin-off elméletet, illetve mennyire ássa alá más ponton – ahol a ráfordítás célját taglalja – a főtanácsnoki véleményeket. A zenei CD lemez esetében ugyanis magára az adatbáziskénti megjelenésre fordítottak valóban csekély jelentőségűek, azonban a lemez előállítása más gazdasági megfontolási miatt ugyan, de számottevő („jelentős”) ráfordítást feltételez...

³² Lásd például: *P. Bernt Hugenholtz*: Program schedules, event data and telephone subscriber listings under the Database Directive (The 'spin-off' doctrine in the Netherlands and elsewhere in Europa (forrás:

<http://www.ivir.nl/publications/hughenoltz/spinofffordham.html>)

³³ Lásd például Case C-444/02; 58. pont

valószínűleg el fog halni. Ugyanakkor nagyon jó példa egy olyan próbálkozásra, amely az Irányelv szövege alapján a jelentős ráfordítás olyan kevésbé megfogható fogalmát racionálisan, a túl széles *sui generis* adatbázis védelem ellen érvként felhozható szempontok figyelembevételével próbálja értelmezni. Sikertelensége pedig rámutathat, hogy az Irányelv egy bizonytalan, ám döntő jelentőségű fogalmát milyen nehéz a gyakorlatban megfelelő mederbe terelni.

2.4. A *sui generis* védelem különös feltételei: megszerzés, megjelenítés vagy ellenőrzés? -I.

A *sui generis* védelem további feltétele, hogy a jelentős ráfordítás az adatbázis tartalmának megszerzésében („obtaining”), megjelenítésében („presentation”) vagy ellenőrzésében („verification”) nyilvánuljon meg.³⁴ Annak eldöntésében, hogy védett adatbázissal állunk-e szemben vagy sem, tehát az utolsó megválaszolendő kérdés, hogy az adatbázis előállítója az adatbázist a fenti három közül valamely cselekmény útján hozta-e létre.

Ebben a körben két, a védelem körét nagymértékben kitágító, és így az értelmezési problémák között jelentőssé vált kérdés érdemel említést. A főtanácsnoki vélemények mindkét kérdésre, a jogosultaknak kedvező, határozott választ adnak.

Az első ilyen kérdés az, hogy az adatbázis védelem alkalmas lehet-e arra, hogy az adatok keletkezésüktől kezdve az előállító ellenőrzése alatt álljanak, vagyis a máshonnan be nem szerezhető adatokat azok előállítója azonnal védett adatbázisba foglalja, és így gyakorlatilag lehetetlenné tegye, hogy azokat (jelentős részüket, vagy jelentéktelen részüket, de ismétlődően) más személy más forrásból megszerezze, vagyis az adatok az adatbázis előállítójának engedélye nélkül egyáltalán, például új adatbázis létrehozására, felhasználhassa. Látható, hogy ennek a pontnak az értelmezésén azonos piacon lévő gazdasági szereplők között nem csupán az dőlhet el, hogy egyiknek vagy másiknak befektetését védi-e valamely jogi eszköz, hanem az, hogy az egyik gazdasági szereplő tényleges, elviekben sem feloldható függőségbe kerül-e esetleg versenytársától. Ebben az esetben sajátos visszahatásként – hiszen az adatbázis védelem egyik indoka a versenyjogi szabályok elégtelensége volt -, ellenkező előjellel a versenyjog teremthetne egyensúlyt.

2.5. Versenyjogi kitérő

A versenyjogi szabályok alkalmazhatóságának kérdésében ide kívánczok egy rövid összefoglalás az Európai Bíróság eddigi gyakorlatáról az Európai Közösségek Amszterdami Szerződéssel módosított Alapító Szerződése 82. cikkének (a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalma) alkalmazhatóságáról a szellemi alkotásokkal kapcsolatos kizárólagos jogok körében. Ezen belül elsősorban a 82. cikk b.) pontjának alkalmazása érdemel figyelmet, mivel itt ütközik a jogosult kizárólagos engedélyezési jogának gyakorlása (az engedély meg nem adása) a versenyjogi szabályokkal. Vagyis milyen esetben kényszeríthető egy jogosult felhasználási engedély adására?

Két esetet kell ebben a körben közelebbről megvizsgálni: az Európai Bíróság által az ún. Magill-ügyben³⁵ és az IMS Health v. NDC Health ügyben³⁶ hozott ítéleteket. A Magill-ügyben a Bíróság megállapította az erőfölénnyel való visszaélést az engedély megtagadása kapcsán: a televízió szervezetek saját televízió műsoraik listáinak (műsorfüzeteiknek) – ezek

³⁴ Adatbázis Irányelv 7. cikk, Szjt. 84/A. § (5)

³⁵ Magill Case (C-241/91)

³⁶ IMS Health GmbH & Co. OHG v. NDC Health GmbH & Co. KG. (C-418/01)

szertői jogi védelem alatt álltak – nem engedélyezték egy, az összes műsort tartalmazó műsorújságban való kiadását. Ezzel valójában a műsoraikra vonatkozó információkat tagadták meg, megakadályozva azt, hogy más a piaci igényekre válaszoló új terméket hozzon létre (az összes műsort tartalmazó újságot). Az IMS Health-ügyben a Bíróság előzetes döntéshozatali eljárás keretében válaszolta meg a frankfurti Landgericht kérdéseit. Az ügy tárgya a szerzői jog által védett, egyéni eredeti szerkesztéssel bíró adatbázisként, az IMS Health által gyógyszerészeti termékek regionális eladási adataira kialakított területi szerkezet „brick structure” volt. Ez, az adott piacon a fogyasztók részéről olyannyira elfogadottá, szinte szabvánnyá vált, hogy az ennek használatára vonatkozó engedély megtagadása más piaci szereplő megjelenését nagymértékben megnehezítette, vagy lehetetlenné tette (ennek megállapítása, a Bíróság által adott elvek mentén, a nemzeti bíróság döntésére váró kérdés).

A viszonylag friss (2004 áprilisi) IMS Health-döntés a Magill-eset nyomán kialakított versenyjogi mércét egy pontban módosította. Ennek nyomán a 82. cikk b.) pontja szerzői kizárólagos engedélyezési jog esetén való alkalmazhatósága az alábbi szempontok szerint választható föl:

- Az engedélyezés megtagadása egy erőfölényes helyzetben lévő piaci szereplő részéről, önmagában nem valósítja meg a 82. cikk szerinti piacuralmi helyzettel való visszaélést.
- A 82. cikk alkalmazhatóságát csak kivételes körülmények („exceptional circumstances”) alapozhatják meg.
- A 82. cikk alkalmazhatóságánál szükséges meghatározni az (akárcsak a lehetséges vagy hipotetikus) elsődleges és másodlagos piacot. Elsődleges piac az adott „termék” (szellemi alkotás) piaca [például: adott televíziós műsorszolgáltatásbeli műsorinformációk (Magill-ügy), országos újság-házhozszállítási rendszer (Oscar Bronner-ügy³⁷), „brick structure” (IMS Health- ügy)], amelyre a jogosult, kizárólagos engedélyezési joga alapján, monopóliummal rendelkezik. A másodlagos piac, az a piac, amelyre való belépéshez az adott szellemi alkotás felhasználása más gazdasági szereplők számára szükséges – vagy szükségesnek tűnik. [Másodlagos piac: az összesített heti televíziós műsorújságok piaca, amelyhez a televízió műsorokra vonatkozó információk szükségesek (Magill-ügy), a napilapok piaca (Oscar Bronner-ügy), gyógyászati termékek eladására vonatkozó adatok piaca (IMS Health-ügy).] Ha az adott szellemi alkotás felhasználása a másodlagos piacra történő belépéshez nélkülözhetetlen – ennek vizsgálta az egyedi esetekben különböző ténybeli körülmények figyelembevételével történhet -, akkor a jogosult az engedély megtagadása esetén visszaél piacuralmi helyzetével, mivel az elsődleges piacon fennálló erőfölényes helyzetét a másodlagos piacra kívánja kiterjeszteni. A visszaélés azonban csak akkor valósul meg, ha a jogosult által tanúsított magatartás az alábbi három, kumulatív feltételnek megfelel:
- - az a gazdasági szereplő, amely az engedélyért folyamodott, olyan új terméket vagy szolgáltatást kíván bevezetni, amely iránt potenciális fogyasztói igény mutatkozik (Magill-ügy) és *amely terméket vagy szolgáltatást a jogosult nem kínál* (IMS Health-döntés);
- - a visszautasítást objektív megfontolások nem indokolják;
- - a visszautasítás alkalmas arra, hogy az adott piacot a jogosult számára tartsa fenn, azáltal, hogy a másodlagos piacon a versenyt teljes egészében kiküszöböli.

---

³⁷ Oscar Bronner GmbH & Co. KG v. Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag GmbH & Co. KG, Mediaprint Zeitungsvertriebsgesellschaft mbH & Co. KG, Mediaprint Anzeigengesellschaft mbH & Co. KG (C-7/97)

A fentiek szerint alkalmazható a *sui generis* adatbázis védelem esetén is a 82. cikk b.) pontja. Kérdéses, hogy például egy olyan esetben, ahol az információkhoz való hozzáférés az ügy lényeges mozzanata, az IMS Health-ügyben kimondott szűkebb, a jogosult számára kedvezőbb tesztet alkalmazza-e majd a Bíróság, vagy lazítani próbál ezeken a korlátokon.

2.6. A *sui generis* védelem különös feltételei: megszerzés, megjelenítés vagy ellenőrzés?-II.

Az egyik értelmezésbeli álláspont szerint az adatbázis előállításában szerepet játszó három cselekmény mindegyike csak már létező adatokkal kapcsolatosan hajtható végre. Vagyis az adatok létrehozása, habár az történhet jelentős ráfordítással, nem eredményez önmagában védett adatbázist, mert a létrehozás nem értékelhető az adatok megszerzéseként. (Ezen a vonalon sem jutunk azonban más eredményre, ha az adatok előállítója saját maga az adatokat később jelentős ráfordítással megjeleníti, vagy ellenőrzi – a három cselekmény végrehajtása ugyanis nem konjunktív feltétele a védelemnek -, és ténylegesen azok csak az ő így létrehozott adatbázisából ismerhetők meg.)

A főtanácsnoki vélemények abból indulnak ki, hogy az adatbázis előállítása („creation”) kifejezés mintegy gyűjtőfogalomként értelmezhető a fenti három cselekvés összefoglalásaként. Ebből pedig az következik, hogy az „előállítás gyűjtőfogalom, más szóval az adatbázis tartalommal való megtöltése, mind a már meglévő, mind az újonnan létrehozott adatokat átfogja.”³⁸ A vélemény ez után sorra veszi a 7. cikk egyes (német, portugál, spanyol, francia, angol, dán és finn) szövegváltozatait, és megállapítja, hogy ezekből a kiterjesztő értelmezés nem vezethető le. A 39. preambulum-bekezdés értelmezésbe való bevonása azonban arra a megállapításra vezet, hogy a 39. preambulum-bekezdésben említett két cselekményt (a magyar fordításban „a tartalom megszerzése és összegyűjtése”, az angol verzióban „obtaining and collection”) a 7. cikk (1) bekezdés „megszerzés” fogalma legalább átfogja. Ennek alapján jutnak arra a konklúzióra a vélemények, hogy „Így minden nyelvi verzió megenged egy értelmezést, amely szerint - habár a „megszerzés” a 7. cikk (1) bekezdése értelmében nem fedi le az adatok pusztá előállítását, úgymond az adatok generálását, sem az előkészítő fázist -, ahol az adatok előállítása egybeesik azok összegyűjtésével és szűrésével, az Irányelvben biztosított védelem beáll.”³⁹

Úgy tűnik tehát, hogy bármely oldalról vizsgálva, a szinte elképzelhetetlen kivételektől eltekintve, *a saját adatbázisa adatait generáló előállító könnyedén tudja az adatbázis védelemre alapot adó feltételeket produkálni.*

A másik lényeges probléma, amely nagyobb részt átvezet az adatbázis *sui generis* védettségének védelmi ideje kérdéséhez, az, hogy mi számít az adott adatbázis védettségét megalapozó jelentős ráfordítást igénylő „ellenőrzésnek”, valamint az, hogy ebben a kontextusban mi alapozza meg az Irányelv 10. cikk (3) bekezdése által lehetővé tett önálló védelmi idő keletkezését.

Az „ellenőrzés” fogalmáról a vélemények nem szólnak részletesen, azonban azt elismerik, hogy az eljárások tárgyát képező adatbázisok is olyan természetűek, amelyeknél a tartalom folyamatos figyelése, ellenőrzése és korrekciója elengedhetetlen. (Egyébként az adatbázisok nagy része folyamatosan változó adatokra, és azok rendszeres frissítésére épül, és a jelentős ráfordítás ebben a mozzanatban folyamatosan is megragadható.)

³⁸ Case C-444/02; 66. pont

³⁹ Case C-444/02; 72. pont

A véleménynek az ellenőrzés kérdésében csak azt mondják ki, hogy nem szükséges, hogy minden egyes javítás az adatbázis tartalmának ellenőrzését is maga után vonja, viszont szükséges a védelem megalapozásához – ha azt az „ellenőrzésre” hivatkozással igénylik -, hogy az ilyen cselekményekből több ellenőrzésnek is minősülhessen. Ezzel szemben részletesen szólnak az adatbázisok védelmi idejével kapcsolatosan a 10. cikk (3) bekezdése értelmezésének problémájáról. A Főtanácsnak ebben a kérdésben megállapítja, hogy ezeknek, a fenti leírásnak megfelelő, ún. *dinamikus adatbázisoknak* - ahol az adatbázist folyamatosan frissítik, tartalmát folyamatosan pontosítják, kiegészítik, tehát valójában állandóan egy, naprakész adatbázis létezik -, az Irányelv 10. cikkének (3) bekezdése⁴⁰ „továbbgördülő” („rolling”) sui generis védelmet biztosít.⁴¹

Sem a vélemények, sem az Irányelv nem kapcsolják egyértelműen össze a 7. cikk (1) bekezdésében foglalt „ellenőrzés” fogalmát, a 10. cikk (3) bekezdése szerinti önálló védelmi idő keletkezésével. Holott a fenti álláspont felveti azt az értelmezési kérdést, hogy a 7. cikk szerinti „az adatbázis tartalmának minőségileg vagy mennyiségileg jelentős ráfordítással járó ellenőrzéséhez” képest (amely a megszerzéssel és a megjelenítéssel ellentétben, önmagában a meglévő adatbázison végzett folyamatos cselekvést feltételez) milyen többletkövetelményt kellene teljesíteni a 10. cikk (3) bekezdése szerinti önálló védelmi idő keletkeztetése érdekében. Más szavakkal például a folyamatosan meglévő védelmet megalapozó „ellenőrzés” esetén vizsgálni szükséges-e, hogy az adatbázis tartalmának ellenőrzése elérte-e a 10. cikk szerinti újabb jelentős ráfordítást – és ekkor (*mikor?*) kezdődik újra a védelmi idő, vagy a folyamatos védelmet megalapozó ellenőrzés esetén a védelmi idő folyamatosan továbbgördül? A vélemények szerinti „továbbgördülő” védelem ez utóbbi megoldást sugallja, azonban ez egyben relatívvá teszi a két rendelkezés közötti különbséget, és megkérdőjelezi a 10. cikk (3) bekezdés önálló szövegezésének létjogosultságát.

(A 10. cikk (3) bekezdésének a véleményekben foglalt értelmezése – ugyanígy maga a szabály is – egy sor további problémát vet fel: A szabályból kiolvasható, és ezt a vélemények is megerősítik, hogy a 10. cikk (3) bekezdésében foglaltak teljesítésével nem csupán a változással érintett részében, de a teljes adatbázisra önálló védelmi idő keletkezik. Az sem mondható, hogy a fenti „továbbgördülésre” ne lenne akkor lehetőség, ha nem folyamatos (például egy ideig rendszeres, majd pár évig „elhanyagolják”, és utána ismét „előveszik” az adatbázist) a „továbbgördülést” megalapozó tevékenység. (Mit is jelentene ebben az esetben, hogy folyamatos?!) Ebből következően azonban nyilvánvaló, hogy *elvieken* – és a védelmet megalapozó relatív feltételek ezt talán a gyakorlatban is alátámasztják, *az adatbázis védelme bármikor feléleszthető, illetve, ha a jogosult elővigyázatos, sohasem szűnik meg.*

Utoljára szót kellene ejteni a „megjelenítés” fogalmának értelmezéséről, azonban erre a véleménynek nem térnek ki részletesen; csak annyit mondanak, hogy a megjelenítés nem csupán az adatbázis felhasználók felé történő megjelenítését, hanem a tartalom felépítését is átfogja. Nem elképzelhetetlen azonban, hogy a megjelenítés fogalmának behatóbb vizsgálata (például internetes linkgyűjtemények, keresőprogramok kapcsán) ugyanígy bizonytalan és ellentmondásos eredményekre vezetne.

3. Következtetés

---

⁴⁰ „10. cikk (3) bek. Az adatbázis tartalmának bármilyen minőségileg, illetve mennyiségileg jelentős megváltoztatása – beleértve minden, az egymást követő bővítések, elhagyások, illetve módosítások halmozódásából eredő jelentős változást, amelynek alapján feltételezhető, hogy minőségileg, illetve mennyiségileg jelentős új ráfordítás valósult meg – a ráfordítás eredményeképp létrejövő adatbázis tekintetében önálló védelmi időt keletkeztet.” A szabály magyar átültetése: Szjt. 84/D. § (2). bek.

⁴¹ Lásd például Case C-444/02; 172. pont (160-177. pont)

A fent leírtak után – annak ellenére, hogy a főtanácsnoki véleményekben szintén tágan értelmezett, az adatbázis előállítóját megillető jogokat a jelen cikk nem is részletezi⁴² – az érzése támadhat az olvasónak, hogy *sui generis* oltalommal védett adatbázisok vesznek körül bennünket mindenfelé, és ezekből különösen sokat lehet találni a világhálón.⁴³ Az is biztos, hogy ezeknek az „adatbázisoknak” sok, az adatbázis előállítójának jelenleg biztosított jogát sértő, azonban gazdaságilag jelentéktelennek tűnő felhasználását lehetne említeni, főleg, ha szemügyre vesszük a szerzői jogban egyébként élő szabad felhasználási eseteket.

A *sui generis* adatbázis védelem egyik indoka, ahogyan az az Irányelv preambulum-bekezdéseiből is kiolvasható⁴⁴, az volt, hogy a versenyjog – európai szinten nem egységes - eszközei nem nyújtottak elegendő védelmet a szerzői jogi védelemre nem érdemes adatbázisok előállítói számára. Látható, hogy ezen az egy célkitűzésen messze túlnőtt az Irányelv által szabályozott jogintézmény, és mind gyökerében mind hatásaiban inkább egy sorba állítható a szerzői jogi szabályokban nagy változást, de még inkább szinte feloldhatatlan ellentmondásokat hozó napjaink technikai fejlődésének következményeivel. A *sui generis* védelem iránti igény egyik legfontosabb alapját tehát abban találhatjuk, hogy az elektronikus formában létrehozott adatbázisok a 90-es években, a beléjük ölt befektetésekhez képest könnyen és olcsón másolhatóvá, belőlük az adatok egyszerűen kinyerhetővé váltak. Függetlenül attól, hogy dogmatikailag megfelelő hely-e az ilyen adatbázis védelem számára a szerzői jog, vagy csupán az egyéni eredeti adatbázisok védelmének már meglévő szabályaihoz csatlakozva kerültek ezek a szabályok erre a helyre, az előbbi párhuzam nyilvánvaló, ahogyan nyilvánvaló az is, hogy a védelem – több-kevesebb korláttal és feltétellel -, tipikusan olyan adatok kisebb-nagyobb halmazát érinti, amelyeket a szerzői jogi védelem soha sem tudna átfogni, sőt ezeket általában kifejezetten ki zárták a védelem köréből. *A mindenkit kötelező abszolút jellegű jog azonban, így, a megfelelő egyensúlyok hiányában, az eredeti célhoz képesti visszaélések széleskörű lehetőségeit hordozza magában, mégpedig a jogosultak részéről.* (Ez, tekintve jogszolgáltatás bonyolult menetét, megtörténhet abban az esetben is, ha végső soron egy bíróság az egyedi esetben kiegyensúlyozott döntést hozna.)

A jogbiztonság nagyobb érzetét az teremthetné meg, ha a *sui generis* jog szabályait olyan módon változtatnák, amely pontosabban határolná körül ennek az oltalomnak a terjedelmét. Az Adatbázis Irányelv szabályainak ilyen mértékű újragondolására azonban a közeljövőben, minden valószínűség szerint nem fog sor kerülni. Megoldás lehet ezért a bizottsági munkaanyagban⁴⁵ előirányozottak szerint az, ha a klasszikus szerzői jogi szabályokhoz jobban hozzáigazítva a *sui generis* oltalom szabályait, a kivételek területén társadalmilag indokolható célokra további kivételeket engednének. Más oldalról a szabályok – például a jelen dolgozatban vizsgált védelmet megalapozó feltételek – értelmezésében a körültekintően eljáró

---

⁴² Ezek közül a leginkább kiemelhető az az értelmezés, amely kifejezetten kimondja, hogy az adatbázis előállítójának a jogát megsérti az adatbázisból származó adatok jelentős részének – vagy jelentéktelen részének ismétlődő és szisztematikus, az eredeti adatbázis felhasználásával versenyző – felhasználása akkor is, ha az adatokat felhasználó azokhoz nem közvetlenül az adatbázisból jutott hozzá. Lásd. például Case C-203/02. 110. pont (Így például a William Hill esetben az alperes az adatokat az egyébként azokat az előállító engedélyével felhasználó, ám a továbbadásukra nem jogosult nyilvános médiumokból – pl. újságokból – szerezte be.)

⁴³ Arra, hogy milyen adatbázisokra nézve fogadták el eddig a bíróságok azt, hogy a *sui generis* védelem fennállhat, példák hozhatóak az egyes európai országok bírósági gyakorlatából. Ezek gyűjteménye található az Institute for Information Law honlapján, alábbi címen: <http://www.ivir.nl/files/database/index.html> „The Database Right File.”

⁴⁴ Adatbázis Irányelv (1. lábjegyzet), 6. preambulum-bekezdés.

⁴⁵ 12. lábjegyzet

bírói gyakorlat adhatna nagyobb biztonságot. Ebben a kérdésben a döntés és az iránymutatás lehetősége jelenleg az Európai Bíróság kezében nyugszik.

Kiegészítés 2004 novembere után

A cikk lezárása után, 2004. november 9-én jelentek meg az Európai Bíróság ítéletei⁴⁶ a fenti ügyekben, amelyek meglepő fordulatot hoztak a *sui generis* adatbázis védelem értelmezésében, így röviden itt szükséges szólni róluk, habár teljes feldolgozásukra ezekben a keretekben már nincs lehetőség.

Az Európai Bíróság ítéleteiben három ügyben „elutasította”, egyben pedig „legyengítette” a *sui generis* adatbázis védelem fennállásának megállapíthatóságát: A Bíróság a jelentős ráfordítás fogalmának vizsgálatánál leszögezi, hogy **azokat a ráfordításokat, amelyek az adatok létrehozására irányulnak** - legyenek ezek akár ténylegesen az adatok létrehozására, vagy a létrehozás során az ellenőrzésre, pontosításra fordított eszközök - **nem lehet figyelembe venni a *sui generis* oltalom megalapozásánál**. Így a Bíróság, bár nem mondja ki a Főtanácsnok véleményeiben kifejezetten (és elutasítóan) említett „spin off” teória alkalmazását, ezekben az esetekben azzal azonos végeredményre jut. A Bíróság a *Fixtures Marketing Ltd.* adatbázisánál így kifejezetten kizárja a *sui generis* oltalom fennállását, a „*William Hill*” ügyben pedig a *British Horseracing Board és társai* adatbázisánál az adatok létrehozásában megnyilvánuló ráfordításokat a *sui generis* oltalom megalapozására nem lehet figyelembe venni.

Az ítéletek nyomán el kell választani egymástól azokat a cselekményeket, amikor az adatbázis előállítója az adatokat létrehozza és azokat adatbázisba foglalja, illetve, amikor a meglévő adatokat gyűjti és azokat foglalja adatbázisba. A *sui generis* védelem igazolásához az előállítónak a kétféle tevékenységre jutó befektetéseit el kell határolnia, hogy az utóbbi tevékenységre eső jelentős ráfordítást ki tudja mutatni.

A Bíróság erre vonatkozó álláspontjára, az alapul fekvő tényektől, és az adott esetben további alkalmazhatóságuktól függetlenül, álljon itt a „*William Hill*” ítélet két bekezdése:

„35 Ennek fényében, az a tény, hogy az adatbázis létrehozása az adatbázist előállító személy olyan elsődleges tevékenységének gyakorlásához kapcsolódik, amelyben ez a személy az adatbázisban található tartalom létrehozója is, mint olyan nem zárja ki ezt a személyt a sui generis jog alatti védelem igénylésétől, feltéve, ha igazolja, hogy azoknak az anyagoknak a megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése, abban az értelemben, ahogy azt a jelen ítélet 31-34 bekezdése leírja, mennyiségileg vagy minőségileg jelentős ráfordítást igényel, amely független ezeknek az anyagoknak a létrehozására felhasznált forrásoktól.

36 Így, habár az adatok kutatása és helyességének ellenőrzése az adatbázis létrehozásának időpontjában nem igényli az adatbázis előállítója által különös források felhasználását, mivel ezek az adatok azok, amelyeket ő hozott létre és hozzáférhetőek számára, az továbbra is áll, hogy ezeknek az adatoknak az összegyűjtése, az adatbázisban rendszer vagy módszer szerinti elrendezése, egyedileg hozzáférhetővé rendezése és pontosságuk ellenőrzése az adatbázis

---

⁴⁶Judgment of the Court in Case C-444/02 *Fixtures Marketing Ltd. v. Organismos prognostikon agonon podofairou (OPAP)*; Judgment of the Court in Case C-338/02 *Fixtures Marketing Ltd. v. Svenska Spel AB*; Judgment of the Court in Case C-46/02 *Fixtures Marketing Ltd. v. oy Veikkaus Ab.*; Judgment of the Court in Case C-203/02 *The British Horseracing Board Ltd. and Others v. William Hill Organization Ltd.* – 2004. november 9.

működtetése során mennyiségileg vagy minőségileg jelentős ráfordítást igényelhet a 7. cikk (1) bekezdésének értelmében.”

Ennek nyomán a jelentős gazdasági érdekekkel rendelkező adatbázis előállítók olyan üzleti stratégiákat is kialakíthatnak, amelyek segítségével az utóbbi tevékenységükre eső ráfordításukat el tudják különíteni, annak érdekében, hogy adatbázisuk ennek eredményeként *sui generis* oltalom alatt állhasson. Ellenpontként olyan üzleti stratégia is körvonalazódhat, amely az ítéletekben foglalt kritériumoknak segíthet megfelelni egy eredendően az előállító érdekkörében létrehozott adatokból épülő adatbázist.

A „*William Hill*” döntés szől még a jelen cikkben nem elemzett, a *sui generis* védelem alatt álló adatbázis előállítója jogainak tartalmáról, így arról, hogy mi minősül az adatbázis jelentős része kimásolásának vagy újrahasznosításának – mindez megvalósulhat nem csupán az adatbázisból közvetlenül, hanem közvetve származó adatokkal is -; mi minősül ebben a kontextusban az adatbázis minőségileg, illetve mennyiségileg jelentős részének – az adatok adatbázishoz viszonyított mennyiségét, illetve a rájuk eső ráfordítás döntés szerinti jelentős mivoltát kell vizsgálni -; valamint, hogy mikor valósulhat meg az adatbázis jelentéktelen részének kimásolásával/újrahasznosításával az előállító jogainak megsértése, azonban mindezen értelmezés alapján, a Főtanácsnok véleményével szemben, az ítélet szerint adott tényállás mellett az előállító esetleges *sui generis* jogát nem sértették meg.

Mindemellett, a döntések bár irányt mutattak a jelentős ráfordítás és a fent említett további kérdések eldöntésében, a jogértelmezés lehetőségei több ponton még mindig nyitva állnak.